

Nacsinák Gergely András

AZ ELFELEDETT KÖNYVEK NÉPE

2021-11-03 | ESSZÉ

Szerzői jellegű rémálmaim visszatérő motívumainak egyike a könyvszekér.

Persze éber álmokról van szó, nem azokról, amelyek olyan közömbösen zilálják szét az ember békés, öntudatlan éjszakáit. A könyvszekér: amely itt is, ott is felbukkan terek sarkán, útkereszteződésekben, régi könyvekkel megrakodva. Ki tudja, hogy kerülnek oda azok a könyvek: mert hogy valaki prózai úton odaszállítaná őket, még sohasem láttam. Mégis feltelnek valahogy a ládák és polcok, úgy képzem, éjjelente

köpennyel és cilinderral ellátott, kissé elátkozott kocsis járja végig nyekergő hintáján a városban elszórt szekértábor, egy-egy kénkőszagú könyvesdobozt hagyva maga után minden állomáson. Olyan könyvekkel teli, súlyos dobozokat, amelyeket úgynevezett hagyatékokból báláztak össze. A hagyatékok tudvalevőleg olyan könyvtár, amelynek tulajdonosa eltávozott, hátrahagyva személyiségének lenyomatát, elmosódott arcmását, amelyet könyveinek összessége képvisel. Ezt a portrét zúzza össze a baljós fiákeres, amikor, valamelyest ördögi elégedettséggel egybeömleszti a gondosan szelektált köteteket, majd azokat véletlenszerűen rendben szórja szét.

Ez alighanem nincsen így.

könyveket létrehozó lény

Mégis, ha magyaráznom kell a különbséget, amely egy betűvetőt és egy betűfalót – egy író és egy olvasót – jellemez az antiknak

becézett könyvek lerakata láttán, ez a kép jut

eszembe, amely ha nem is álom, azért mégiscsak lidércnyomás. Ha olvasó vagy, az antikvárium tündérpalota; ha szenvedélyes olvasó vagy, esetleg maga a mennyország – de ha szerző volnál, egy antikváriumba belépni, ha nem is ízelítőt ad a pokolból, de minden alkalommal az Ítélet lehetőségét jelenti. Nem kell magyaráznom, miért. Amilyen mértékben azonosul az ember azzal a vélekedéssel, hogy ő alapjában véve könyveket létrehozó lény, és ezért lényének legjobb aspektusait dolgozza bele az írásba, pontosan abban a mértékben ábrándul ki mindebből – lényének jobb részét is beleértve –, ha munkáját ezeken a polcokon és ládáknak és földre terített vásznakon látja viszont. Igazában csakis külföldi antikvárius-üzletekben képes mindenfajta szorongás nélkül átadni magát az elfeledett könyvek okozta gyönyörűségnek, amikor szinte kizárt, hogy találkozzon, még fizikai halálát megelőzően, saját elmúlásával.

A szellem zsidóusainak e pultjai szerencsére mindenütt nagyjából egyformák, bóklásszunk alkalmasint akár a Szajna vagy a Tevere partján, londoni vagy isztambuli passzázsokon. A megfakult kötések színes mintázata mintha egy-egy darabkája volna egy, a térben szétaprózott, máskülönben észrevétlen kupola mozaikjának, amely széltében-hosszában a hanyagul kultúrának nevezett intellektuális térség fölé borul. Az ember csak megáll, és legelteti a szemét ezen a sokféleségen, amelyet későantik és középkori szerzők előszeretettel minősítettek tarka virágokkal teli mezőnek, amelyen ők, a vidéki villák és kolostorok kaptárainak lakói, mintegy szellemileg legelésznek. Hanem amilyen üdítő ez a látvány bizonyos távolságból, olyan deprimáló lehet közelről – főleg ha az ember saját hazájában legelészik. Mert megütközik azon, ki mindenki juthat a poros ponyvák terítékére. Nagy nevek, akiket az „e házban élt és alkotott”-típusú márványtáblákon szokás viszontlátni. Vagy akik egy-egy mondatukkal a nyelvbe kódolódtak, örökre. És még inkább meghökken a sok ismeretlen név láttán: különösen, ha a már említett betűvetők kasztjába sorolódik. Az író, vagy aki annak képzele magát, közelebb hajol, és úgy bogarássza a neveket a kopott, esetenként pecsétetes címlapokon, mint távoli rokonai sírköveit silabizálná. „Édes istenkém”,

mondja ilyenkor, persze csak magában, „hát ezek is éltek és írtak, illetve valószínűleg épp fordítva, és mire mentek vele?” És szomorú lesz ettől, és megfogadja, szintén magában, hogy ő levonja a konzekvenciákat, soha többé egy sort sem ír, mert hiszen minek – aztán hazamegy, és megírja mindezt. Reménytelen.

Én elég sokat időzöm antikváriumokban és könyvszekerekkel szemközt: csakhogy általában, jogos önvédelemből, nem a könyveket nézem, hanem az embereket. Azzal áltatom magam, hogy csupán a mozdulatról: ahogy egy-egy könyvet a kezébe fog valaki, több-kevesebb biztonsággal meg tudom mondani, hogy az illető író vagy olvasó. Az olvasó mozdulatában több a kíváncsiság. Az íróéban több a részvét.

idő és időtlenség

Ők mind, legyenek betűevők vagy betűvetők, az Elveszett Könyvek Népeéhez tartoznak. Ugyanis ezek a könyvek mind elveszettek, ahogy az elkóborolt ebek: gazdátlanok, amíg valaki – részvéttel vagy kíváncsian –

meg nem érinti őket, beléjük nem lapoz. Ilyenkor hallani vélem, lapsurrogáson át, a könyvek sóhaját. Ez a nép nem lokalizálható: nomád – ám törzsi területének kézzelfogható vagy térképészetileg jelölhető határai nincsenek. Az új kiadások iránt általában közömbös: ahogy az igazi borivó is csak kuriózumként hajlandó újbort fogyasztani. Nemigen tudom, mi vonzza a dohánylevélszint öltött papírhoz; a dülöngélő betűkhöz; a foszladozó, felfeslő kötéshez. Talán az idő és időtlenség együttes tapasztalata, valami olyasféle, ami annak idején a Napóleon hadseregében antik romokat rajzolókat megbabonázta. Vagy a személyesség visszfénye: az új könyv még senkié sem volt, nincs sem egyénisége, sem története. Egy viharvert verseskötetnél kevés költőibb dolog van a világon, tekintet nélkül arra, mi áll benne. Ha történetesen pocsék, naiv költészet, akkor még inkább.

Önjelölt etnográfusként igyekszem felderíteni az Elveszett Könyvek Népet: habár sem hazája, sem jellegzetes viselete, sem egyéb, objektíve leírható karakterjegye nincsen. Talán a mozdulat, ahogy a könyvekhez nyúl. A mozdulatban hol a kíváncsiság több, hol a részvét. Viszont az otthonosság érzése közös: e nép gyermekei ilyenkor lépnek be saját territóriumukba, amelynek határai, még ha nincsenek is, minden erőnek erejével őrzött határnál biztosabban állnak. Úgy veszem észre egyébként, ennek a törzsnek a tagjai a remény és reménytelenség különös keverékével élnek. Néha azt kívánják, bárcsak ne volnának képesek csak így oda-vissza sétálgatni ezeken a határokon; vagy bár ne léteznének határvonalak. Ha nincsenek írott törvényeik, egyezményes jelrendszerük, még saját nyelvük vagy nyelvjárásuk sem, az Elveszett Könyvek Népeinek tagjai mégis felismerik egymást. Nem tudom, hogyan. De attól tartok, ha én, kissé arrébb, a szekerek vagy az antikváriumok kirakatának túloldalán állva szintén fölismerem őket – talán én is az Elveszett Könyvek Népehez tartozom? Ennek lehetősége valamelyes aggodalommal tölt el. Hátha csak képzelődöm.

Egy éjszaka bent kellene maradni a városban, meghúzódni egy leshelynek beillő kapualjban, és várni, felbukkan-e mégis az a fiáker, a bakon a köpönyeggel és cilinderrel felszerelt kocsissal, aki talán ennek a népnek az egyik démiurgosza.

kép | shutterstock.com